

WKREĆENI W WIELOKULTUROWOŚĆ

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

WKREĆENI
W WARSZAWĘ

Uczniowie zdobyli nowe kompetencje w zakresie edukacji międzykulturowej, które są praktycznie nieobecne w treściach kształcenia. Dowiedzieli się, że Warszawa jest wielokulturowa oraz w czym się ta wielokulturowość przejawia.

JOANNA STEPANIUK
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 109
IM. BATALIONÓW CHŁOPSKICH
W WARSZAWIE

WSTĘP

Przedstawiam Wam publikację, która jest podsumowaniem projektu *Wkręcenie w Warszawę. Młodzi w wielokulturowym mieście*. Mam jednak nadzieję, że dla Was będzie początkiem przygody z odkrywaniem wielokulturowości w swoim mieście. W tym projekcie inspiracją do podjęcia problemu wielokulturowości oraz tematem projektu była Warszawa – miejsce pełne różnych kultur. Może to jednak być każde miasto, bo w dzisiejszych czasach przejawy różnorodności kulturowej obecne są wokół nas na każdym kroku: wystarczy przyjrzeć się własnej rodzinie, zajrzeć na półkę z książkami lub do lodówki, przyjrzeć się sąsiadom i przysłuchać językom, które słychać na ulicy, zerknąć do okolicznych sklepów czy restauracji.

Zamysł projektu jest taki, by oddać głos młodym ludziom: uzbroić ich w kamery oraz poznawać wielokulturowe miasto widziane ich oczami. Dlatego w publikacji znajdziecie materiały dla siebie – nauczycieli i nauczycielek – oraz dla uczniów i uczennic. Materiały pozwalają przy małej pomocy nauczyciela wprowadzić młodzież w tematykę wielokulturowości, tak by uczniowie mogli potem sami opowiedzieć o sobie i swoim wielokulturowym mieście – „wkręcić” się w wielokulturowość. Wierzę, że przy odrobinie zachęty i wsparcia młodzież odkryje w sobie zainteresowanie różnorodnym światem, który jest na wyciągnięcie ręki. Szczególnie ważny wydaje się udział w takich działaniach dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji. Potwierdził to pilotaż projektu i relacje zebrane od warszawskich szkół. Błysk oka chłopca z Białorusi, który pierwszy raz miał okazję opowiedzieć o kościele, do którego chodzi z dziadkiem; urodzona w Grecji dziewczynka, która odkrywa innym znaczenie swojego imienia; kolega z Chin budzący podziw kolegów, gdy odczytuje znaki chińskiego alfabetu – to tylko kilka przykładów na to, jak wiele może dać prosta rozmowa o wielokulturowości w klasie.

W publikacji znajdziecie scenariusze lekcji, infografiki, karty pracy, kodeks dobrego filmu oraz odnośniki do tutoriali, które pokazują, jak samodzielnie zrobić film. Szczególnej uwadze polecam scenariusze, które zostały zrealizowane i sprawdzone w wielu warszawskich szkołach. Więcej o tym przeczytacie w krótkich relacjach, dobrych praktykach i uwagach metodologicznych.

Malina Baranowska-Janusz

Informacje o projekcie oraz filmy powstałe w ramach projektu znajdziecie na platformie wkreceni.ceo.org.pl

Jeśli jesteście zainteresowani projektami związanymi z wielokulturowością, zajrzyjcie na stronę: wielokulturowe.ceo.org.pl

**Dla nauczyciela
i nauczycielki**

JAK ZAANGAŻOWAĆ KLASĘ?

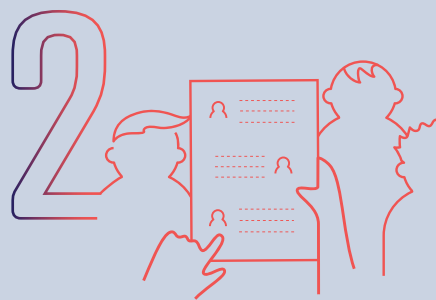
Uczniowie w większości wyrażali zainteresowanie tematem wielokulturowości, mówili, że jest to temat ważny, szczególnie wobec dominacji postawy nietolerancji w społeczeństwie (warto zwrócić uwagę, że ze względu na specyfikę szkoły wielu uczniów ma doświadczenia odrzucenia ze względu na własną odmienność).

ANTONI STRZEMIECZNY

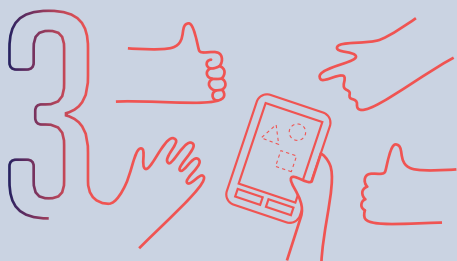
LXI LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE SPECJALNE

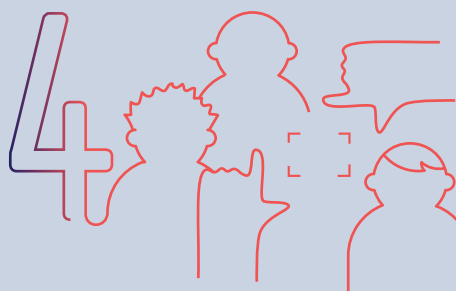
WEJDŹ NA STRONĘ WKRECENI.CEO.ORG.PL
I ZAPOZNAJ SIĘ Z NASZYM FILMAMI

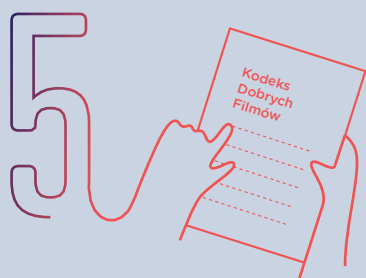
PRZEPROWADŹ LEKCJĘ WEDŁUG SCENARIUSZA
O WIELOKULTUROWOŚCI Z GRUPĄ UCZNIOWSKĄ

WSPÓLNIE WYBIERZCIE JEDNO Z NARZĘDZI, KTÓRE
POSŁUŻY WAM DO NAKRĘCENIA I MONTAŻU FILMU.
OBEJRZYJCIE NASZ TUTORIAL

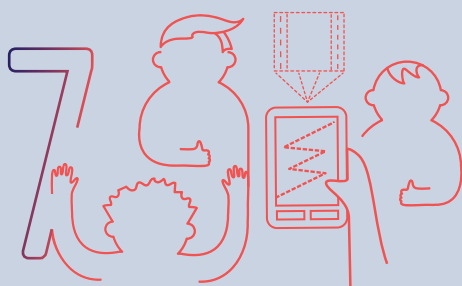
NAKRĘCIE FILMIK POKAZUJĄCY WASZĄ
WIELOKULTUROWĄ WARSZAWĘ

PAMIĘTAJCIE O ZGODACH NA PUBLIKACJĘ
WIZERUNKU ORAZ INNYCH PUNKTACH KODEKSU
DOBRYCH FILMÓW

WYŚLIJ FILM DO NAS UŻYWAJĄC FORMULARZA,
A MY WRZUCIMY GO NA PLATFORMĘ

ZORGANIZUJ SPOTKANIE PODSUMOWUJĄCE -
OMÓWCIE FILMY, POKAŹCIE JE INNYM I ŚWIĘTUJCIE
SUKCES!

PRZEPROWADŹ LEKCJĘ W GIMNAZJUM LUB LICEUM

Lekcje przybliżyły uczniom pojęcie wielokulturowości. Uważam, że były one bardzo potrzebne, aby zrozumieć temat projektu. Oprócz świetnej zabawy sprowokowały pytania i pomysły na to, jakie przejawy wielokulturowości są wokół i jak można je pokazać na filmie.

KATARZYNA TARASZEWSKA
SZKOŁA FUNDACJI PRIMUS

TYTUŁ SCENARIUSZA	PODRÓŻE W GŁĄB WIELOKULTUROWOŚCI																								
AUTORKA SCENARIUSZA	DOMINIKA CIEŚLIKOWSKA																								
ETAP EDUKACYJNY	gimnazjum i ponadgimnazjalny																								
KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA	<p>Scenariusz podpowiada jak poprowadzić zajęcia o różnych przejawach wielokulturowości we własnym życiu, otoczeniu. Ideą przyświecająca przy jego tworzeniu było to by rozpocząć od przytoczenia przejawów bardziej oczywistych, widocznych i uświadamianych, a następnie przejść do bardziej złożonych, mniej znanych, bo nie uświadamianych albo zapomnianych. Zabieramy uczniów w trakcie tych zajęć w symboliczną podróż po różnych przestrzeniach: własnej szkole, mieście, domu, rodzinie, sobie, by przyjrzeć się gdzie i jak obecna jest wielokulturowość, jaki ma wpływ na nas, otoczenie i szerszą rzeczywistość. Zależałoby nam by w ostatecznym rozrachunku każdy poczuł wpływ wielokulturowości i odnalazł przejawy z własnego życia, dotyczące go indywidualnie, ale taka wędrówka w głąb siebie i swojej tożsamości jest zarezerwowana dla osób chętnych i na to gotowych.</p>																								
CZAS TRWANIA	<p>3 X 45 MINUT</p> <table border="1"> <tr> <td>MODUŁ 1</td> <td>5'</td> <td>Wprowadzenie</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 2</td> <td>10'</td> <td>Rozgrzewka - wymiana poglądów na temat wielokulturowości</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 3</td> <td>30'</td> <td>Poszukiwanie wielokulturowości w środowisku szkolnym</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 4</td> <td>15'</td> <td>Pogłębienie refleksji nad wielokulturowością w otoczeniu</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 5</td> <td>15'</td> <td>Praca nad przejawami wielokulturowości w mieście</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 6</td> <td>15'</td> <td>Wielokulturowość w osobistym kontekście</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 7</td> <td>20'</td> <td>Wieloznaczność wielokulturowości</td> </tr> <tr> <td>MODUŁ 8</td> <td>20'</td> <td>Podsumowanie i wnioski</td> </tr> </table> <p>Zajęcia mogą być poprowadzone w jednym dniu jako 3 moduły po 45' z przerwami lub rozłożone na trzy spotkania w różnych dniach, po 45' każde z nich / jeden moduł.</p>	MODUŁ 1	5'	Wprowadzenie	MODUŁ 2	10'	Rozgrzewka - wymiana poglądów na temat wielokulturowości	MODUŁ 3	30'	Poszukiwanie wielokulturowości w środowisku szkolnym	MODUŁ 4	15'	Pogłębienie refleksji nad wielokulturowością w otoczeniu	MODUŁ 5	15'	Praca nad przejawami wielokulturowości w mieście	MODUŁ 6	15'	Wielokulturowość w osobistym kontekście	MODUŁ 7	20'	Wieloznaczność wielokulturowości	MODUŁ 8	20'	Podsumowanie i wnioski
MODUŁ 1	5'	Wprowadzenie																							
MODUŁ 2	10'	Rozgrzewka - wymiana poglądów na temat wielokulturowości																							
MODUŁ 3	30'	Poszukiwanie wielokulturowości w środowisku szkolnym																							
MODUŁ 4	15'	Pogłębienie refleksji nad wielokulturowością w otoczeniu																							
MODUŁ 5	15'	Praca nad przejawami wielokulturowości w mieście																							
MODUŁ 6	15'	Wielokulturowość w osobistym kontekście																							
MODUŁ 7	20'	Wieloznaczność wielokulturowości																							
MODUŁ 8	20'	Podsumowanie i wnioski																							
PYTANIE KLUCZOWE	Dokąd prowadzi podróż w głąb wielokulturowości? Co nowego, ciekawego, zaskakującego jesteś w stanie odkryć śledząc i tropiąc przejawy wielokulturowości w Twoim otoczeniu?																								
CELE LEKCJI	<p>Zajęcia stwarzają Tobie warunki do:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Odnalezienia i poznania najróżniejszych przejawów wielokulturowości w Twoim otoczeniu. — Zrozumienia jak różne kultury wpływały na siebie, przenikały się i jakie globalne zależności występują obecnie. — Zdobycia umiejętności mówienia o wielokulturowości i pokazywania jej w sposób nie-stereotypowy, podmiotowy i autentyczny. 																								
METODY	Analiza źródeł, praca w terenie, praca z mapą, burza pomysłów.																								
ŚRODKI DYDAKTYCZNE I MATERIAŁY	Do przygotowania: kartki z zasadami, papier flipchart/plakaty i/ lub szary papier pakowy, białe kartki A4 x liczba osób, markery, małe karteczki (post-it), taśma malarska, komputer, rzutnik, nagłośnienie, mapa/y miasta, wydruki kolaży, kłębek wełny.																								
FORMY PRACY	Praca indywidualna, grupowa, w parach, na forum grupy.																								

MODUŁ 1:

WPROWADZENIE

5' -20' – ZALEŻNIE CZY PRACUJESZ Z KLASĄ SOBIE ZNANĄ CZY Z NOWYMI UCZNIAMI I UCZENNICAMI.

Jeśli pracujesz z klasą dobrze sobie znaną to przywitaj uczniów i uczennice, opowiedz o celu zajęć, wprowadź w formę zajęć inną niż lekcyjna. Jeśli pracujesz z uczniami i uczennicami, których nie znasz, zadbaj o poznanie się, zbudowanie poczucia bezpieczeństwa (będziesz wtedy potrzebować trochę więcej czasu na przeprowadzenia ćwiczenia integrującego).

Propozycja instrukcji - zagajenia: *Na dzisiejszej lekcji odbędziemy podróż w czasie i przestrzeni. Wspólnie będziemy tropić ślady wielokulturowości w naszym życiu. Zastanowimy się nad pochodzeniem różnych rzeczy z naszego otoczenia. Porozmawiamy o tym czy i ewentualnie jak wpływają na nas różne kultury. Będziemy zgłębiać temat pracując metodą warsztatową. Zaproszę Was do pracy poprzez różne aktywności, które będą wyglądały czasem jak zabawy, ale wszystkie one będą mocno powiązane z tematem naszych dzisiejszych zajęć.*

USTAL ZASADY SPRZYJAJĄCE PRACY I UCZENIU SIĘ NA ZAJĘCIACH WARSZTATOWYCH. POKAŻ NA FORUM RÓŻNE OBRAZY Z ZACHOWANIAMI WSPIERAJĄCYMI UCZENIE SIĘ METODAMI AKTYWNYMI - KLASA ZGADUJE CO JEST NA RYSUNKU, A OSOBA PROWADZĄCA ZAPISUJE LUB PRZYKLEJA DO PIAKATU DANY RYSUNEK.

Możesz też rozdać kartki z propozycjami zasad i poprosić, by pokazano bez słów co na nich jest (kalam-bury) -wersja w klasach, które są chętne do działania, pokazywania i zabawy.

Proponowane zasady:

- słuchamy się na wzajem /jedna osoba mówi w jednym czasie,
- aktywność
- prawo do błędu
- dopytujemy, gdy coś jest niezrozumiałe
- mówię w swoim imieniu, o swoich przemyśleniach/ doświadczeniach, bez uogólniania
- nie ma dobrych i złych pytań, komentarzy

Wprowadzanie zasad metodą interaktywną jest przy okazji rozgrzewką, wchodzeniem w warsztatowy tryb pracy.

MODUŁ 2:

ZAINICJUJ WYMIANĘ POGLĄDÓW NA TEMAT WIELOKULTUROWOŚCI

A:

5': CZĘŚĆ MERYTORYCZNĄ ZAJĘĆ ROZPOCZNIJ OD ODSŁONIĘCIA PYTANIA ZAPISANEGO NA TABLICY.

CO LUDZIOM DAJE PODRÓŻOWANIE?

Zainicjuj krótką wymianę opinii, pozwalając by metodą quasi burzy mózgów pojawiło się jak najwięcej skojarzeń. Przywołaj dane na jakie powołuje się portal MOMONDO:

„Z niezależnej ankiety, w której wzięło udział 7 292 osób z 18 krajów, dowiedzieliśmy się, że ponad połowa z nas wierzy, że na świecie byłoby mniej nietolerancji, gdyby ludzie podróżowali więcej, a trzy czwarte ankietowanych uważa, że dzięki podróżom postrzegamy różnice i różnorodność w pozytywniejszy sposób.”

PRZECZYTAJ WIĘCEJ TUTAJ:

<http://www.momondo.pl/inspiracje/the-dna-journey-swietuj-roznorodnosc/#195morra8buwuhuw.99>

B:

5': PRZEJDŹ DO ZEBRANIA SKOJARZEŃ Z WIELOKULTUROWOŚCIĄ.

Napisz na tablicy pionowo słowo: **WIELOKULTUROWOŚĆ**. Zaproś osoby by podchodziły i dopisywały słowa kojarzące im się z wielokulturowością, wykorzystując w zapisie swoich skojarzeń litery z tablicy.

ZWYCZAJE | ARCHITEKTURA | STEREOTYP | LUDZIE | KOŚCIOŁY

MODUŁ 3:

ROZPOCZNIJ WCHODZENIE W TEMAT OD EKSPLOKACJI SZKOŁY I REFLEKSJI NAD WIELOKULTUROWOŚCIĄ W ŚRODOWISKU SZKOLNYM.

A:

20': JEŚLI MASZ WEWNĘTRZNĄ I FORMALNĄ ZGODĘ NA TO BY ZAPROSIĆ UCZNIÓW DO SWOBODNEJ PRZECHADZKI PO SZKOLE, ZACHĘĆ ICH DO TEGO.

Podziel uczniów i uczennice na pary lub kilkusobowe grupki dowolną metodą.

Propozycja instrukcji: Przed Wami pierwsza aktywność. Zaraz wyruszyacie parami / grupkami w małą podróż po szkole - miejscu, które dobrze znacie. Zaproszę Was jednak do tego by bacznie się dziś poprzyglądać szkole: korytarzom, ścianom, możliwym do obejrzenia salom, ludziom, przedmiotom, czynnościom jakie się w szkole wykonuje, programowi lekcji - całemu szkolnemu środowisku. Waszym zadaniem będzie znaleźć jak najwięcej przejawów, znaków, dowodów na obecność wielokulturowości w naszej szkole. Wytęście wszystkie zmysły i skrupulatnie szukajcie i notujcie. Mogą to być bardziej i mniej oczywiste rzeczy, nie poprzestawajcie tylko na powierzchniowych przejawach

- Jeśli nie masz nic przeciwko wprowadzaniu rywalizacji, to po podzieleniu klasy na pary lub grupki ogłoś, że będziecie potem sprawdzać kto przyniesie więcej dowodów, przejawów wielokulturowości.
- Jeśli z jakichkolwiek powodów nie chcesz by młodzież chodziła po szkole w trakcie zajęć, możesz osiągnąć cele tej aktywności poprzez pozostanie w sali. Rozdaj wtedy wszystkim białe plakaty/ papiery flipchartowe lub duże płachty szarego pakowego papieru i poproś by narysowali plan szkoły zaznaczając na nim jak najwięcej przejawów, znaków, dowodów na obecność wielokulturowości w naszej szkole.

B:

10': PODSUMUJ ZADANIE Z RYSOWANIEM LUB SPACER PREZENTACJAMI POSZCZEGÓLNYCH GRUP (I EWENTUALNYM PRZELICZENIEM, KTÓRA GRUPA PODAŁA WIĘCEJ PRZEJAWÓW).

Jeśli odniesiesz wrażenie, że grupy zatrzymały się tylko na oczywistych, powierzchownych przejawach, np. lekcje języka angielskiego, gazetka ścienna poświęcona zabytkom Francji, książki niepolskich autorów w bibliotece, wybrane potrawy w stołówce, wycieczka klasowa do muzeum etnograficznego, itp. nazwij to, zapowiedź, że w kolejnym ćwiczeniu zachęcisz do pogłębienia refleksji nad wielokulturowością w naszym otoczeniu.

MODUŁ 4:

POGŁĘBIAJ REFLEKSJĘ NAD WIELOKULTUROWOŚCIĄ W OTOCZENIU.

A:

15': PRZECZYTAJ / WYŚWIETL Z RZUTNIKA SLAJD Z TEKSTEM PLAKATU WISZĄCEGO NA MURACH BERLINA WIOSNĄ 1994 R. (ŹRÓDŁO: SZYMAŃSKI 1995, BEYOND BORDERS, KONFERENCJA PSYCHOLOGII MIĘDZYKULTUROWEJ UAM).

„TWÓJ CHRYSZTUS – ŻYDEM
TWOJE AUTO – JAPONCZYKIEM
TWOJA PIZZA – WŁOSKA
TWOJA DEMOKRACJA – GRECKA
TWOJA KAWA – BRAZYLIJSKA
TWÓJ URLOP – TURECKI
TWOJE LICZBY – ARABSKIE
TWOJE PISMO – ŁACIŃSKIE
A TWÓJ SĄSIAD TYLKO CUDZOZIEMCEM?”

Zaprosz do poszukania wspólnie takich mniej oczywistych przykładów, jak te z plakatu. Zastanówcie się wspólnie nad przykładami takich przejawów, których źródła/ korzenie są z innych kultur:

- Mogą to być rzeczy o zapomnianym już dawno temu pochodzeniu: papier, z którego tak często korzystamy w szkole wynaleziony został przez Chińczyków, włoszczyzna, z której codziennie w szkolnej kuchni gotuje się zupę przywiozła z Włoch do Polski Bona (co zostało zapamiętane w nazwie).
- Pokaż przykłady rzeczy, które uważa się za tradycyjnie polskie, jak chociażby pierogi czy gołąbki, odsłaniając ich wielokulturowy rodowód i podróż przez wiele krajów¹.
- Wspomnij o przejawach, które już zniknęły, wiążą się z przeszłością, dziedzictwem, jak np. nieopodal szkoły była kiedyś synagoga.
- Zwróć uwagę na powiedzenia jakich się używa (także w szkole): „mam teraz Sajgon”, „siedzieć jak na tureckim kazaniu”, „chińszczyzna”.
- Uwrażliwiał na współczesne globalne zależności, np. to, że zdarza się, że część, choćby połowa drugiego śniadania uczniów ma wielokulturowy rodowód (kanapka z salami, rogalik francuski), ale i że w jego wyprodukowaniu udział mieli producenci, rolnicy czasem z bardzo odległych regionów: banan, kawa, kakao, czekolada.
- Spiszcie na plakacie te przejawy i nazwijcie wspólnie ich kategorie: np. wielokulturowe korzenie, dziedzictwo i przeszłość, import i handel międzynarodowy, Inne...

1. WIĘCEJ O TYM W ARTYKUŁACH:

<http://www.werandacountry.pl/lubie-gotowac/naturalnie-dobre/16778-skad-pochodza-pierogi>

http://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,96856,16213380,Kuchnia_swiata_golabek_nasz_wspolny.html?disableRedirects=true

MODUŁ 5:

ROZSZERZ OBSZAR POSZUKIWAŃ WYCHODZĄC ZE SZKOŁY I ZAPRASZAJĄC DO PRACY NAD PRZEJAWAMI WIELOKULTUROWOŚCI OBECNYMI W MIEŚCIE.

A:

10': WYŚWIETL Z RZUTNIKA LUB ZAWIEŚ MAPE WASZEGO MIASTA.

Czasem można z punktów informacyjnych w mieście pobrać darmowe mapy i wykorzystać je w tym ćwiczeniu, podzielić klasę na mniejsze zespoły swoją ulubioną metodą, rozdać każdemu zespołowi plik małych karteczek (np. post-it) i taśmę. Zaprosz uczniów i uczennice by, pracując znowu w grupkach, zastanowili się co w okolicy szkoły, w ich dzielnicy i w całym mieście jest dowodem kulturowej różnorodności, podkreśl by szukali kierując się różnymi kategoriami (choćby tymi z poprzedniego ćwiczenia): cerkiew, nazwa ulicy, która pochodzi od nazwiska sławnego człowieka innej narodowości, restauracja włoska, bar z kebabami, zagraniczna sieć sklepów typu Biedronka, kulturowe tygodnie w tych sklepach: np. portugalski, francuski, przegląd kina rosyjskiego, bazar, na którym pracują Ormianie, Nigeryjczycy, Wietnamczycy...

Poproś by każdy z elementów zapisywać na oddzielnej małej karteczce.

B:

5': ZBIERZ WSZYSTKIE PRZYKŁADY PROSZĄC KOLEJNO KAŻDĄ Z GRUP O PRZEDSTAWIENIE I PRZYKLEJENIE DO MAPY PO JEDNYM SWOIM PRZYKŁADZIE W RUNDZIE.

Zrób tyle rund by grupy przykleiły do mapy wszystkie swoje karteczki. Jeśli brakuje jakiś przykładów ważnych dla Ciebie, zaproponuj je też i dopisz swoje karteczki. Przypilnuj by pojawili się też ludzie - przedstawiciele różnych kultur pomiędzy innymi przykładami wielokulturowości. Może to być społeczność wietnamska, gmina żydowska, konkretna osoba: Syryjczyk, który prowadzi od kilku lat w Polsce restaurację lub amerykańska piosenkarka, która miała niedawno w mieście koncert. Zwróć uwagę po wymienieniu osób, że są to osoby w różny sposób związane z wielokulturowością (religią, etnicznością, narodowością, kategorią pobytową: migrant, mniejszość narodowa, gość - turysta, wizyta zawodowa).

MODUŁ 6:

ZACHĘĆ DO OSOBISTEJ REFLEKSJI.

A:

5': POPROŚ BY KAŻDY ODRYSOWAŁ NA KARTCE PAPIERU SWOJĄ DŁOŃ.

Przyjrzał się przykładom ze szkoły, miasta i zastanowił, z którym z nich jest osobiście / rodzinie powiązany (na różne sposoby) i wpisał te przykłady w rysunek dłoni. Możesz zainspirować podając swoje przykłady: mieszkam obok parku, w którym Wietnamczycy ćwiczą w weekendy Tai Chi; w szkole, w której pracuję uczą się dzieci o różnej narodowości, religii; często z rodziną chodzę do węgierskiej knajpy; mój wujek w latach 50-tych wyemigrował do Francji; mąż przyjaciółki jest Nigeryjczykiem; chodzę na jogę; teść pochodzi z Ukrainy, siostra pracuje w międzynarodowej korporacji, znam 3 języki poza polskim itp.

B:

5': ZACHĘĆ BY W NASTĘPNYM KROKU ZASTANOWIĆ SIĘ CO DLA NICH TA WIELOKULTUROWOŚĆ W OSOBISTYM ŻYCIU ZNACZY.

Jakie mają z nią skojarzenia, jakie emocje wywołuje, np. park z ćwiczącymi Tai Chi – przywołuje wspomnienia podróży po Azji, różne narodowości w szkole – wyzwanie i kreatywność w rozwiązywaniu problemów, węgierska knajpa – ulubione smaki, piękne zapachy; wujek we Francji – teraz tania miejscówka w Paryżu, kiedyś paczki ze słodyczami; Nigeryjczyk – ciekawe spostrzeżenia nt Polski, joga – zdrowie; teść – ukraińskie korzenie córki; międzynarodowa korporacja – praca i pensja; języki – ważne kompetencje, lepsze możliwości w pracy.

C:

5': ZALEŻNIE OD TEGO, JAKA PANUJE W KLASIE ATMOSFERA NA TYCH ZAJĘCIACH, ALE TEŻ OGÓLNIJ, JAK JEST W KLASIE Z POCZUCIEM BEZPIECZEŃSTWA, MOŻESZ ZACHĘCIĆ BY KILKA OSÓB PODZIELIŁO SIĘ NA FORUM GRUPY SWOIMI ODPOWIEDZIAMI LUB BY POROZMAWIALI O TYM W PARACH LUB BY POPRZESTALI TYLKO NA OSOBISTEJ REFLEKSJI.

MODUŁ 7:

POROZMAWIAJ Z UCZNIAMI NAD KONTROWERSJAMI, WYZWANIAMI, PUŁAPKAMI WSPÓŁCZESNEJ WIELOKULTUROWOŚCI I MÓWIENIA O NIEJ²

A:

5': PRZYPOMNIJ, ŻE ROZMAWIALIŚCIE O BARDZO RÓŻNYCH TYPACH PRZEJAWÓW WIELOKULTUROWOŚCI.

O terażniejszości i przeszłości, o łatwych i prostych skojarzeniach, ale też wyrafinowanych aspektach, o takich elementach różnorodności, które przynoszą radość, przyjemność, wzbogacają, ale też tych trudniejszych, które stanowią wyzwanie, zagrożenie, są kontrowersyjne.

B:

5': PODZIEL KLASĘ NA KILKA ZESPOŁÓW.

Rozdaj każdemu z nich przygotowane wcześniej wydruki zdjęć - kolaży Davida Sypniewskiego z publikacji: http://ffrs.org.pl/wp-content/uploads/FRS_NieWidzialne-granice_kolaze.pdf. (np. ze str. 17, 21, 23, 29)

Opowiedz lub przeczytaj ze wstępu autora o ich idei.

C:

5': ZAPROŚ DO ICH OBEJRZENIA, PRZYWOŁANIA WŁASNYCH SKOJARZEŃ I ODPOWIEDZANIA NA PYTANIA DO NICH.

Możesz wykorzystać pytania z publikacji lub stworzyć własne adekwatne do własnych celów, pytań, kwestii jaki chcesz poruszyć, może będziesz potrzebować je uprościć lub skrócić.

2. To moduł alternatywny – musisz zdecydować czy po niego sięgniesz. Z jednej strony uważamy, że warto, bo porusza on ważne wątki tego, jak mówimy o wielokulturowości, zmusza do refleksji nad naszym sposobem wizualizowania aspektów związanych z wielokulturowością, pozwala sięgnąć nie tylko po słowa, ale i odnieść się do obrazkowych przedstawień, a dla młodzieży grafiki, wizualizacje są bardzo ważnym sposobem mówienia o rzeczywistości, sami będą przygotowywać filmy, sięgając po obrazy w mówieniu wielokulturowości. Zaproponowane do omówienia kolaże są jednak dość wyrafinowaną formą odnoszenia się do rzeczywistości wielokulturowej, są kontrowersyjne i niejednoznaczne. Dobrze się zatem zastanów jak wydobyc z nich refleksje o pułapkach w mówieniu o wielokulturowości / pokazywania wielokulturowości takich, jak: stereotypy, etnocentryzm, kategoryzowanie, defaworyzowanie innych i faworyzowanie swoich, stosunek do Obcego/ Innego. Przed przeprowadzeniem tego modułu zastanów się jakie Ty masz skojarzenia z przedstawionymi na obrazach kwestiami, odpowiedź sobie na postawione pytania i zdecyduj czy ta forma pracy i materiał jest adekwatny do klasy z jaką pracujesz.

D:**5': ZBIERZ NA FORUM ODPOWIEDZI GRUP.**

Porozmawiajcie chwilę o wieloznaczności wielokulturowości. Podsumuj, że wielokulturowość i mówienie o niej wiąże się z pułapkami: możemy zamiast przyglądać się złożoności i wieloznaczności tego tematu, zakopać się w stereotypy, możemy odejść od prawdziwego różnorodnego pokazywania wielokulturowości i zastąpić ją naszymi wyobrażeniami, upraszaniem, etnicyzacją, patrzeniem z wyższością lub kompleksem, skupiać się za bardzo na podziałach i opozycjach my – oni, przedstawiać siebie jako lepszych, rozwiniętych, cywilizowanych i kulturalnych a ich defaworyzować i ujednolicać.

MODUŁ 8:**PODSUMUJ WNIOSKI****A:****5': PRZYWOŁAJ PLAKAT Z POCZĄTKU ZAJĘĆ, GDZIE ZASTAWIALIŚCIE SIĘ NAD PRZYCZYNAMI I KORZYŚCIAMI PODRÓŻOWANIA.**

Podsumuj, że w trakcie tych zajęć zajmowaliście się podróżami w różnym sensie: podróżowaliście nie tylko symbolicznie do dalekich i bliższych krajów, ale odbyliście też wędrowkę po szkole, objechaliście różne zakamarki swojego miasta, a nawet odbyliście podróż w głąb siebie – wszystko po to by odkrywać różnorodność i ślady wielokulturowości, kulturowe wpływy, globalne zależności. Waszym głównym celem było odniesienie się do deklaracji z przywołanych na początku badań portalu MOMONDO: „dzięki podróżom postrzegamy różnice i różnorodność w pozytywniejszy sposób”. Te różne wymiary podróży miały nam uzmysłowić, że różnorodność jest nie tylko w dalekich krajach, ale że jest naszą codziennością, czasem bardzo osobistą, indywidualną. Nie za wszystkich przejawów wielokulturowości zdawaliśmy i zdajemy sobie sprawę. Niektóre odkrycia jeszcze przed nami. I to kolejna korzyść z wielokulturowości: niesie ona nieprzewidywalne pokłady odkryć i zaskoczeń.

B:**5': PUŚĆ NA ZAKOŃCZENIE FILM „THE DNA JOURNEY – ŚWIĘTUJ RÓŻNORODNOŚĆ” ODNOSZĄCY SIĘ DO NAJBARDZIEJ OSOBISTEGO WYMIARU.**

<http://www.momondo.pl/inspiracje/the-dna-journey-swietuj-roznorodnosc/#Pg1SiP5qFGfMpLjA.97>

C:**10': POPROŚ BY KAŻDA OSOBA ZASTANOWIŁA SIĘ Z JAKĄ EMOCJĄ/ UCZUCIEM KOJARZY JEJ SIĘ NA KONIEC ZAJĘĆ WIELOKULTUROWOŚĆ I CO BYŁO JEJ NAJWIĘKSZYM ZASKOCZENIEM W PODRÓŻOWANIU DO WIELOKULTUROWYCH KORZENI. ZAPROŚ BY WSZYSCY USIEDLI LUB STANĘLI W KOLE.**

Weź kłębek wełny i zapoczątkuj budowanie sieci: powiedz własną emocję i zaskoczenie, wypowiedz imię osoby do której chcesz podać kłębek, przytrzymaj fragment wełny w jeden ręce a drugą rzuć resztę / kłębek do wybranej osoby. Powtórzcie tę procedurę z każdą osobą. Spójrzycie na utkaną z wełny sieć – to powiązania między Wami ale też powiązania między wielokulturowymi wpływami na naszą rzeczywistość.

Uczniowie byli podekscytowani tak wieloma przejawami wielokulturowości wokół nas (słyszałam, jak dyskutowali na przerwie o tym, które z ich zajęć dodatkowych można zaliczyć do takich przejawów, np. język japoński). Uważam, że stali się wrażliwsi na wielokulturowość w domu, szkole, w mediach i oczywiście w samej Warszawie. Czasami nawet nie zdawali sobie sprawy z tego, że np. w ich domach jest tak wiele rzeczy, które przypominają o innych państwach. Bardzo ucieszył mnie fakt, że klasa sama zwróciła uwagę na tolerancję wobec innych kultur i to, że nie możemy się zamykać na innych ludzi oraz ich tradycje. To były bardzo udane lekcje, nie spodziewałam się aż takiego sukcesu.

ALEKSANDRA SZCZUDŁO-ŚMIECHOWSKA
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 69

Uczniowie uświadomili sobie, jak różnorodne kulturowo jest ich miasto, najbliższe otoczenie. Nie ze wszystkich przejawów wielokulturowości zdawali sobie sprawę. Na koniec stwierdzili, że warto podróżować, poznawać inne kultury. Interesować się światem i ludźmi, starać ich zrozumieć. To, co nieznanne, zazwyczaj budzi lęk i niechęć czy wrogość.

EWA KUCHARCZAK
GIMNAZJUM
NR 15

DOBRE PRAKTYKI

Moduł trzeci „Rozmowa o wielokulturowości w szkole” (prowadzona stacjonarnie w klasie ze względu na ograniczenie czasowe, bez podziału na grupy ze względu na preferencję uczniów). Uczniowie mówili głównie o obcokrajowcach uczących się w naszej szkole, wymieniali osoby z Ukrainy, Wietnamu, o pochodzeniu arabskim. Po naszej sugestii, że wielokulturowość nie musi przejawiać się jedynie w cudzoziemskim pochodzeniu, uczniowie wymienili różnice kulturowe dotyczące ich i ich rodzin – różnice religijne, związane z pochodzeniem wiejskim i miejskim, pochodzeniem przodków z odmiennych kultur. Następnie uczniowie zastanowili się nad pochodzeniem przedmiotów, słów i powiedzonek występujących w ich otoczeniu. Zwrócili uwagę na informacje zamieszczone na metkach ich ubrań, obcojęzyczne napisy na koszulkach oraz pochodzenie niektórych używanych przez nich słów.

ANTONI STRZEMIECZNY
LXI LO IM. JANINY ZAWADOWSKIEJ (PRZY MŁODZIEŻOWYM OŚRODKU
SOCJOTERAPII NR 1)

Wiele osób w relacjach pisało, że opuszcza część z szukaniem wielokulturowości w szkole (moduł trzeci), ponieważ uczniom i uczennicom trudno coś znaleźć poza salami do języków. Oto przykłady, które mogą was zainspirować.

Na początku nie zastanawialiśmy się, czym jest wielokulturowość, tylko od razu przeszliśmy do poszukiwania wielokulturowości w środowisku szkolnym. Było to bardzo ciekawe, uczniowie podawali przykłady z różnych dziedzin, takie jak inni uczniowie, których rodzice pochodzą z różnych krajów; jedzenie, które przynoszą do szkoły; muzyka, filmy, książki, którymi interesują się lub/i które znajdują się w naszej szkole; koła zainteresowań – filmowe, prezentujące filmy z różnych części świata, varsavianistyczne i zajmujące się mniejszościami narodowymi, Frankofonia; wyjazdy na zielone szkoły w Polsce i za granicę, gdzie poznajemy różne narody, religie, kultury; nauka języków obcych; sprzęty, których używamy, np. szwedzka Ikea; ubrania; subkultury w szkole; goście, którzy nas odwiedzali w ramach wymiany Aiesec z Omanu, Kirgistanu, Korei, Meksyku, Egiptu; powiedzenia i słowa, którymi się posługujemy.

MAŁGORZATA ZIELIŃSKA

GIMNAZJUM NR 2 PRZYMIERZA RODZIN IM. KS. JANA TWARDOWSKIEGO

Zadanie: znajdź przykłady wielokulturowości w naszej szkole, na przykład komputer Lenovo – firma amerykańska. Uczniowie podali około 20 przykładów, np. tornister – chiński, podręcznik – niemiecki i angielski, bluzka – włoska, telefon – niemiecki itp.

AGNIESZKA KANABUS

GIMNAZJUM NR 1

UWAGI METODYCZNE

Najwięcej czasu zajęł nam moduł „Wieloznaczność wielokulturowości”, gdzie dyskutowaliśmy nad kolażami [kolaże z książki „Nie/widzialne granice”, wyd. FRRS]. Trwało to ponad 45 minut i WSZYSCY uczniowie ogromnie się zaangażowali w wypowiedanie swoich poglądów i przekonywania do nich innych. Dlatego niewiele czasu zostało na formalne podsumowanie, ale żał było przerywać tak mądre rozmowy między nimi.

MAŁGORZATA ZIELIŃSKA

GIMNAZJUM NR 2 PRZYMIERZA
RODZIN IM. KS. JANA
TWARDOWSKIEGO

Scenariusz lekcji zdecydowanie jest mocno wypełniony, wiele osób sygnalizowało, że jest za mało czasu na jego realizację („nie dysponowaliśmy wystarczającą ilością czasu, aby zrealizować wszystkie aktywności w zaproponowanej formie”, „słabą stroną jest brak czasu”). Szykując się do pracy, warto zaplanować sobie więcej czasu lub podzielić scenariusz na kilka lekcji.

PRZEPROWADŹ LEKCJĘ W SZKOLE PODSTAWOWEJ (KLASY 4-6)

Lekcje były inspiracją do stworzenia filmu na temat pochodzenia gier, którymi się posługują [uczniowie]. Ich zdaniem to nie kolor skóry, inny język czy pochodzenie są przeszkodami w relacjach z innymi. Film opowiada o grach i zabawach, ich historii i uniwersalności. Ukazuje uczniów klasy 5a na szkolnych korytarzach i w salach lekcyjnych podczas gry w warcabę, kości, bierki, domino. Narrator przedstawia historię powstania gry oraz krótko je charakteryzuje. Przedstawione sceny uświadamiają, jak wiele kultur miało wpływ na powstanie czegoś, co wydaje się tak dobrze znane.

MAŁGORZATA ZAJĄC, MONIKA OLEJNIK
ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 124 W WARSZAWIE

TYTUŁ SCENARIUSZA	WIELOKULTUROWOŚĆ WOKÓŁ NAS
AUTORKA SCENARIUSZA	MALINA BARANOWSKA- JANUSZ
ETAP EDUKACYJNY	II etap edukacyjny, szkoła podstawowa (klasy 4-6)
KRÓTKI OPIS SCENARIUSZA	Krótki opis scenariusza: W trakcie trwania zajęć uczniowie i uczennice będą mieli szansę na zastanowienie się pod jakim względem ludzie i kultury się różnią. Spróbują odnaleźć przejawy wielokulturowości w swoim otoczeniu, w mieście którym żyją, w szkole, której się uczą, ale także w sobie.
CZAS TRWANIA	3 X 45 MINUT Zajęcia mogą być poprowadzone w jednym dniu jako 3 moduły po 45' z przerwami lub rozłożone na trzy spotkania w różnych dniach, po 45' każde z nich.
PYTANIE KLUCZOWE	Gdzie widzę wielokulturowość wokół mnie, w klasie, szkole, moim mieście?
CELE LEKCJI	<ul style="list-style-type: none"> — Zrozumiesz jak ludzie i kultury się różnią między sobą. — Poznasz różne zjawiska, przedmioty, instytucje a także inne osoby, które są związane z wielokulturowością w twoim środowisku. — Zastanowisz się nad przejawami wielokulturowości, i rozpoznasz je w mieście, szkole, klasie i własnym życiu.
METODY	analiza materiałów, wspólne czytanie, mini wykład, refleksja.
ŚRODKI DYDAKTYCZNE I MATERIAŁY	wydruki zdjęć (ok. 40 szt.), 4-5 kolorowych kartonów, mazaki, kartki A4, książka „My Ludzie” Eliza Piotrkowska, wydruki ikonek (4-5 kompletów).
FORMY PRACY	praca indywidualna, praca grupowa.

WPROWADZENIE: 45'

- Zaproś uczniów, żeby usiedli wokół Ciebie wygodnie. Powiedz, że dziś będziemy rozmawiali o ludziach i, że zaczniemy od wspólnego przeczytania książki. Przeczytajcie wspólnie książkę „My ludzie”. (25 min.)
- Zapytaj klasę o czym jest ta książka? Podsumuj, że jest to książka o tym jak się różnimy, o tym jacy jesteśmy, o różnych zwyczajach, kulturach, potrzebach, nawykach itd. Powiedz, że czytaliśmy ją dlatego, że dziś będziemy rozmawiać właśnie o tym jak się różnimy ze względu na kulturę czyli o wielokulturowości. (5 min.)
- Narysuj na tablicy schemat „góry lodowej”, zapytaj uczniów co to jest? Co charakteryzuje „górze lodową”? To, że część widać, a części nie. Porozmawiajcie na podstawie książki o tym co widać od razu w kontaktach z ludźmi, a czego nie. Użyj przykładów z książki „My Ludzie”. Widać: stroje, ciało, twarz, to jak mieszkamy, nie widać: o czym marzymy, w co wierzymy, co nam się podoba, jakie mamy zwyczaje. Zapytaj na koniec co trzeba zrobić by się dowiedzieć o tym czego nie widać? Podsumuj, że żeby dowiedzieć się więcej warto pytać, dowiadywać się, sprawdzać, ciekawić się drugim człowiekiem i jego kulturą. Przez co także możemy się dowiedzieć czegoś o sobie i swojej kulturze. (15 min.)

ĆWICZENIE 1:**45': CO NAS OTACZA?**

- Zaproś klasę do pierwszego ćwiczenia, którego celem jest rozpoznanie różnych przejawów kultur wokół nas. Podziel klasę na 6 małych zespołów, rozdaj im po 5- 6 wydruków ze zdjęciami. Na tych zdjęciach powinny się znaleźć rzeczy, które wywodzą się z innych kultur, które nas otaczają i są mniej lub bardziej oczywiste. Np. czekolada, herbata, bumerang, Pokemony, matrioszki, marki aut, marki ubrań (h&m, Reserved) karate, rogalik francuski, barszcz ukraiński, włoszczyzna, pierogi, seria książek o Pippi, Lasse i Mai, cyfry rzymskie i arabskie, litery alfabetu. Poproś uczestników, żeby w grupach obejrżeli te zdjęcia i wspólnie zastanowili się skąd pochodzą te rzeczy. W trakcie ich pracy podchodź do grupek i zadawaj pytania, dopytuj, wyjaśniaj. (15 min.)
- Poproś by każda grupa wybrała dwa zdjęcia: jedno, które przedstawia rzecz, którą grupa wiedziała skąd pochodzi, a drugie, które nie wiedziała. Poproś o przedstawienie tych zdjęć na forum. (15 min.)
- Podsumuj ćwiczenie, pokazując, że rzeczy, które nas otaczają mają różne pochodzenie, że są to rzeczy, które mają różne historie, różne źródła, często nawet nie zdajemy sobie sprawy skąd do nas „przyjechały”. (5 min.)
- Zapytaj czy uczniowie widzą, gdzieś przejawy różnych kultur w swojej szkole lub domu? Np. uczą się obcych języków, w bibliotece szkolnej wypożyczają książki obcych autorów, są urządzone konkursy wiedzy o innych krajach, mamy kolegów, którzy przyjechali z innego kraju, mówią innym językiem. (10min.)

ĆWICZENIE 2:

30': NASZA WIELOKULTUROWA WARSZAWA.

- Dzielimy klasę na 4-5 grup, każdy dostaje karton- dużą planszę kolorową, kolorowe mazaki lub kredki oraz kartki z wydrukami, na których znajdują się zarysy- ikonki przedstawiające następujące kategorie: Sklepy, Restauracje, Kościoły, Sport/ zajęcia dodatkowe, Miejsca, Muzea, Wydarzenia, Lotnisko, Palma/Rośliny, Zoo, Auta, Warzywa itp. Poproś by uczniowie używając rysunków- ikonki oraz mazaków stworzyli swoją wielokulturową mapę Warszawy na kartonie. Niech przykleją rysunki i wypiszą miejsca, wydarzenia, instytucje, budynki, w których przejawia się wielokulturowość w Warszawie, tak jak oni ją widzą. (15 min.)
- Poproś wszystkie grupy o prezentację swoich plakatów na forum. (10 min.)
- Podziękuj grupom za zaangażowanie i ich pracę. Na zakończenie zadania zapytaj czy trudno im było znaleźć te rzeczy? Zbierz odpowiedzi i podsumuj, że jesteśmy otoczeni w naszym mieście przez rzeczy pochodzące z innych kultur i czasem nawet o tym nie wiemy, dobrze, że razem udało się wam je poodkrywać. Zachęć grupę do dalszych poszukiwań, zadawania pytań i eksplorowania. (5 min.)

ĆWICZENIE 3:

15': MOJA INDYWIDUALNA WIELOKULTUROWOŚĆ.

- Rozdaj każdemu kartkę A4, poproś by odrysował na niej swoją rękę. W ręce niech każdy wpisze jakie ma osobiste, indywidualne połączenie z wielokulturowością. Np. ile zna języków, chodzi na zajęcia karate, ma rodzinę zagranicą, kolegę w klasie z innego kraju, jakie jedzenie ludzi, jakie czyta książki. (5 min.)
- Poproś, żeby każdy podzielił się jedną- dwoma rzeczami, które wydają mu się najważniejsze. (5 min.)

PODSUMOWANIE:

- Podziękuj klasie za wspólne zajęcia i odkrywanie wielokulturowości w mieście, szkole, klasie i sobie. Poproś by każdy powiedział z czym kończy te zajęcia: co mu się podobało, co mu się nie podobało, co go zaszokowało, albo czego się po prostu dowiedział. (5min.)

Uczniowie zrozumieli, jak wiele przedmiotów, których codziennie używają, pochodzi z innych kultur. Potrafią wskazać kraj, z którego pochodzi rzecz lub obiekt. Zaczęli dostrzegać wpływ wielu kultur na wygląd najbliższego otoczenia. Dzieci spostrzegły, że wielokulturowość przywołuje różne skojarzenia: jedno państwo – wiele kultur, imigranci, unikanie konfliktów, wyrównywanie szans. Wiele nieporozumień międzykulturowych ma swoje źródło w stereotypach. Najczęściej kierują się nimi ludzie dorośli. Klasa stwierdziła, że dzieci zawsze znajdą wspólny język. Wskazały, że dowodem na to są wspólne zabawy.

MAŁGORZATA ZAJĄC, MONIKA OLEJNIK

ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 124 W WARSZAWIE

DOBRE PRAKTYKI

Przygotuj się na to, że będą pojawiać się stereotypowe treści.

Najistotniejsze, według mnie, były ich refleksje dotyczące tego, czym jest stereotyp i kiedy jest przydatny, a kiedy szkodliwy. Bardzo ważna była też dyskusja, czy na to samo w przestrzeni publicznej pozwalamy swoim i obcym, np. manifestowanie religii chrześcijańskiej i islamu (publiczne modlitwy, plakaty), promowanie polskości i niemieckości/rosyjskości. Ogólny wniosek, który uczniowie sformułowali, brzmiał tak: „Pozwalam ci na twoją wolność, o ile nie naruszasz mojej wolności i godności (lub innych osób)”. Z punktu widzenia dorosłego może wydawać się to banałem i oczywistością, dla niektórych młodych osób było to odkryciem.

MAŁGORZATA ZIELIŃSKA

GIMNAZJUM NR 2 PRZYMIERZA RODZIN

IM. KS. JANA TWARDOWSKIEGO

Zainteresowanie i zaciekawienie omawianymi treściami. Jednocześnie pojawiały się pytania, które wynikały z tego, że niektórzy mieli stereotypową wiedzę na temat innych kultur i religii.

JOANNA STEPANIUK

SZKOŁA PODSTAWOWA NR 109 IM. BATALIONÓW CHŁOPSKICH W WARSZAWIE

Lekcja wymaga wcześniejszych przygotowań od prowadzącego, wydruków, zdobycia książki („utrudniony dostęp do książki *My ludzie*”) itd. Oto jednak przykład na to, że warto włożyć wysiłek w przygotowania.

Na początku moja grupa wysłuchała odczytu książki „*My ludzie*”, która była bardzo dobrym wprowadzeniem do tematu. Książka dla mojej klasy szóstej wydawała się ciut infantylna, mimo to uczniowie podczas trwania zajęć odnosili się niej.

ALEKSANDRA SZCUDŁO-ŚMIECHOWSKA
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 69

Zadania okazały się atrakcyjne. Szczególnie rozpoznawanie przejawów wielokulturowości wokół nas – ćwiczenie z wydrukowanymi zdjęciami rzeczy, które wywodzą się z różnych kultur (pierogi były dużym zaskoczeniem). Między ćwiczenia wplataliśmy rozmowy na temat naszej indywidualnej wielokulturowości. Ćwiczenie z naszkicowaniem mapy Warszawy i zaznaczeniem na niej przejawów wielokulturowości miało dość ciekawy rezultat. Grupy wskazywały te same elementy (stadion, zoo, dworzec), ale oczywiście pojawiały się też niesztampowe pomysły, np. znak X wśród kościołów na zaznaczenie, że są też osoby, które są niewierzące.

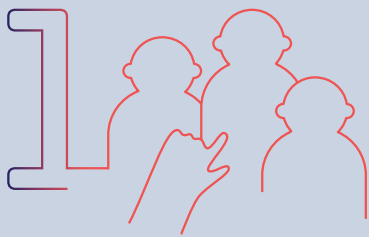
ALEKSANDRA SZCUDŁO-ŚMIECHOWSKA
SZKOŁA PODSTAWOWA NR 69

**Dla uczniów
i uczennic**

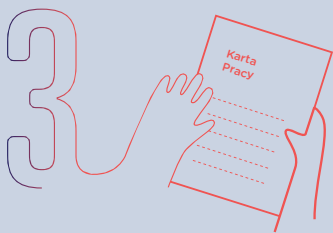
JAK WZIĄĆ UDZIAŁ W PROJEKCIE?

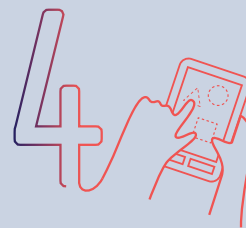
ZNAJDŹ NAUCZYCIELA ALBO OPIEKUNA, KTÓRY WESPRZE CIĘ W PROJEKCIE

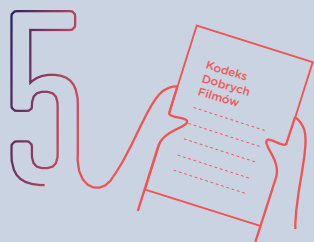
WEJDŹ NA STRONĘ WKRECENI.CEO.ORG.PL I ZAPOZNAJ SIĘ Z NASZYM FILMAMI

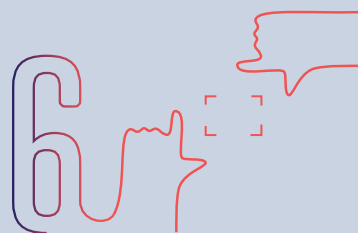
WYKORZYSTAJ KARTĘ PRACY, KTÓRA UŁATWI CI ZAPLANOWANIE FILMU

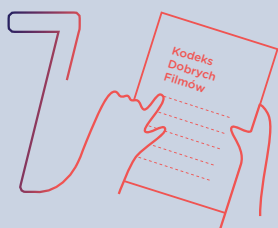
WYBIERZ APLIKACJE LUB PROGRAM, W KTÓRYM SZYBKO NAKRĘCISZ I ZMONTUJESZ FILMIK. OBEJRZYJ NASZ TUTORIAL

PRZECZYTAJ KODEKS DOBRZYCH FILMÓW, WARTO WIEDZIEĆ O CO ZADBAĆ BY FILM BYŁ LEGALNY

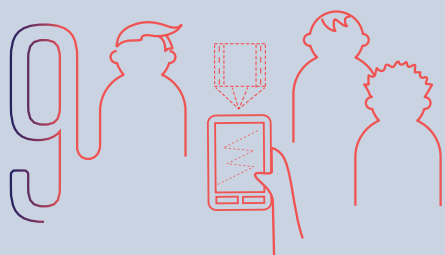
NAKRĘĆ TO!

SPRAWDŹ, CZY TWÓJ FILM NA PEWNO JEST ZGODNY Z KODEKSEM

WYŚLIJ FILM DO NAS UŻYWAJĄC FORMULARZA, A MY WRZUCIMY GO NA PLATFORMĘ

PODZIEL SIĘ NIM Z INNYMI - POKAŻ GO KOLEGOM I KOLEŻANKOM W SZKOLE!

Przy każdej produkcji filmowej, nawet najmniejszej, musicie odpowiedzieć sobie na kilka bardzo ważnych pytań. Oprócz tych najistotniejszych typu: Kto jest bohaterem mojej opowieści? czy też Gdzie mam ustawić kamerę w tym ujęciu?

ROZWAŻCIE KWESTIE, KTÓRE DOTYCZĄ PRAWNYCH I ETYCZNYCH ASPEKTÓW PRODUKCJI FILMOWEJ.

Przeczytajcie kilka poniższych porad o tym, jak upewnić się, że wasz film nie naruszy niczyich praw i nie narazi was na przykre konsekwencje. Te z pozoru poboczne kwestie to bardzo ważny obszar kompetencji filmowca – nawet najwięksi reżyserzy muszą stosować się do przepisów prawnych, które chronią prawa innych do ich własnej twórczości, czy też do własnego wizerunku.

1: Z JAKIEJ MUZYKI MOGĘ SKORZYSTAĆ?

Wykorzystanie utworu muzycznego znalezionego w sieci bez wyraźnej zgody autora jest łamaniem prawa. Możecie spróbować uzyskać zgodę autora, bądź też pomyśleć o utworach, udostępnionych na którymś z serwisów z muzyką do darmowego i legalnego wykorzystania. Ich listę znajdziecie na następującej stronie internetowej <http://otwartzasoby.pl/kategoria/muzyka/>.

Pamiętajcie jednak, że tak czy inaczej musicie podpisać autora muzyki.

2: CZY MOGĘ LEGALNIE WYKORZYSTAĆ FRAGMENTY CUDZEGO FILMU?

Możemy to zrobić w zakresie prawa cytatu, ale:

- Cytat musi być urywkiem w autorskim dziele – to znaczy, że wasz film ma się opierać na **WASZYM**, a nie cudzym pomysłem i kreatywności
- Cytowane mogą być jedynie urywki rozpowszechnionych utworów lub drobne utwory w całości – to znaczy, że fragment **NIE MOŻE BYĆ ZBYT DŁUGI** w stosunku do całości pracy
- Cytat musi być rozpoznawalny – to znaczy, że wasz film nie powinien być podróbką czyjegoś stylu, w której ciężko rozpoznać oryginalny fragment
- Każdy cytat musi być wyraźnie oznaczony co do autorstwa i źródła – to znaczy, że tablice końcowe muszą zawierać informację o wszystkich wykorzystanych materiałach
- Cytowany fragment utworu nie może być w żaden sposób zmieniony czy zmodyfikowany – to tłumaczy się samo przez się.
- Aby fragment filmu był cytatem, w waszym filmie musicie się odnieść do fragmentu, który pokazaliście. Oznacza to, że jeżeli nagrywacie kogoś i w tle jest włączony telewizor, w którym widać fragment filmu – nie jest to cytat i może być uznane za łamanie prawa autorskiego. W wypadku cytowania fragmentu filmu, też nie zapominajcie, że bardzo ważne jest podanie źródła cytatu.

3: A CO JEŚLI CHCĘ UMIĘŚCIĆ W FILMIE ZDJĘCIE?

- Oczywiście jeżeli jesteście autorami zdjęć i macie prawa do wizerunku osób na zdjęciu, to wolno jest wam to zrobić.
- Jeżeli zaś potrzebujecie konkretnego zdjęcia, ale nie macie własnego? Możecie poszukać na darmowych serwisach, czyli stockach np. <https://www.pexels.com/> lub [Flickr.com](https://www.flickr.com/).
- Pamiętajcie jednak, żeby sprawdzić, czy zdjęcia, których używacie nie są obwarowane prawami. Nie zapomnijcie również dokładnie ich podpisać.

Najpopularniejsze w Polsce wolne licencje to licencje Creative Commons. Pomogą wam one zdecydować, co wy chcecie zrobić z własnymi prawami autorskimi.

Poniżej rozpiska podstawowych wersji licencji, które możecie wykorzystać wraz z ikonkami.

UZNANIE AUTORSTWA 3.0 POLSKA

Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa. Jest to licencja gwarantująca najszerze swobody licencjobiorcy.

UZNANIE AUTORSTWA - NA TYCH SAMYCH WARUNKACH 3.0 POLSKA

Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i jej siostrzane projekty.

UZNANIE AUTORSTWA - UŻYCIE NIEKOMERCYJNE 3.0 POLSKA

Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją).

UZNANIE AUTORSTWA - BEZ UTWORÓW ZALEŻNYCH 3.0 POLSKA

Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UZNANIE AUTORSTWA - UŻYCIE NIEKOMERCYJNE - NA TYCH SAMYCH WARUNKACH 3.0 POLSKA

Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją.

UZNANIE AUTORSTWA - UŻYCIE NIEKOMERCYJNE - BEZ UTWORÓW ZALEŻNYCH 3.0 POLSKA

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji.

- Niezależnie od wieku autorzy zawsze posiadają prawo do swojego dzieła. Jednak jeśli nie skończyliście 18 lat, a chcecie, aby wasz nauczyciel umieścił filmik np. w internecie powinniście przekazać mu zgodę podpisaną przez rodziców. Wzór takiej zgody znajdziecie tutaj: <http://koed.org.pl/pomoce-prawne/wzory-umow/>
- Musicie również pamiętać o zgodzie na udostępnienie wizerunku.
  - ✓ Jeżeli w waszym filmie występują osoby niepełnoletnie zgodą na przekazanie wizerunku musi podpisać rodzic
  - ✓ Jeżeli w waszym filmie występują dorośli muszą osobiście podpisać zgodę.
  - ✓ W przypadku kiedy w waszym filmie znajdują się sceny zbiorowe, z większych wydarzeń, kręcone w przestrzeni publicznej, w takim wypadku nie macie obowiązku zbierać zgód od wszystkich, których widać na filmie.

Karta pracy, która pomoże wam przygotować film do projektu

WKRĘCENI W WARSZAWĘ. MŁODZI W WIELKOKULTUROWYM MIEŚCIE.

CELEM FILMU jest przedstawienie **WASZEJ WIELKOKULTUROWEJ WARSZAWY**, pokazanie tego jakie przejawy wielokulturowości widzicie wokół siebie, w sobie, w klasie, w szkole i w mieście. Przed przystąpieniem do realizacji filmu zachęcamy was do skorzystania z tej karty pracy, która pomoże wam zebrać pomysły, zastanowić się o kim lub o czym chcecie powiedzieć, uporządkuje treści jakie chcecie przekazać itp.

Do dzieła!

1:

ZACZNIJCIE OD MOŻE NIE TAKIEJ PROSTEJ, ALE BARDZO WAŻNEJ RZECZY.

Chwili na refleksję nad tym jak chcecie przedstawić ten cel, czyli: **O CZYM MOŻE BYĆ WASZ FILM? O CZYM MOŻECIE OPOWIEDZIEĆ?** Wypiszcie różne przejawy wielokulturowości, które pomogą wam w wyborze. Zaznaczcie te rzeczy, które możecie wykorzystać w filmie.

REFLEKSJE:

— Moje wielokulturowe miasto:

- / Gdzie widzę wielokulturowość w Warszawie?
- / Gdzie chodzę do kościoła?
- / Gdzie jem/ jakie jedzenie lubię?
- / Gdzie robię zakupy /jakie produkty wybieram?
- / Jakie miejsca lubię?
- / W jakich wydarzeniach biorę udział?

— Ja i moja wielokulturowość:

- / Skąd jestem?
- / Od jak dawna mieszkam w Warszawie?
- / Skąd są moi rodzice/dziadkowie?
- / Jakim językiem mówię w domu? W szkole?
- / Jakiego języka się uczę? Dlaczego?
- / Jakie jest moje ulubione danie? (skąd pochodzi)
- / Jaka jest moja ulubiona zabawka? (skąd pochodzi)
- / Jakie mam hobby?
- / Jaki sport uprawiam?
- / Jakiej muzyki słucham?
- / Czy mieszkałam/łem kiedyś za granicą?
- / Czy znam kogoś kto mieszka za granicą?
- / Jakie mam z tą sobą kontakty?

2: | WYPISZCIE WSZYSTKO TO CZEGO MOŻECIE UŻYĆ W FILMIE, CZYLI WASZE ZASOBY, NP. OSOBY, MAPE, ZDJĘCIA, RYSUNEK, GŁOS Z OFFU, MUZYKĘ ITD.

3: | KOLEJNYM KROKIEM JEST ZAPLANOWANIE FILMU, CZYLI SPISANIE SCENARIUSZA, OTO PUNKTY, KTÓRE POWINNY SIĘ TAM POJAWIĆ:

— Przedstaw się... (kto to mówi? Czyja to historia?)

- / Jestem... /Mam ... lat
- / Mieszkam w Warszawie od...
- / Lubię...
- / Moja Wielokulturowa Warszawa to...
- / Bo chodzę .... / Jem... / Mam znajomego...
- / Na zakończenie powiedz: Jestem WKRĘCONA/Y w wielokulturową WARSZAWĘ!

4: | **NAKRĘCIE TO! (2-3 MINUTY)**

5: | **PAMIĘTAJCIE O KODEKSIE DOBREGO FILMU! UMIEŚĆ NA KOŃCU FILMU NAPISY KOŃCOWE, INFORMACJE O MUZYCE, ŹRÓDŁACH ZDJĘĆ ITP. ZADBAJ O ZGODY OD RODZICÓW I OSÓB PEŁNOLETNICH.**

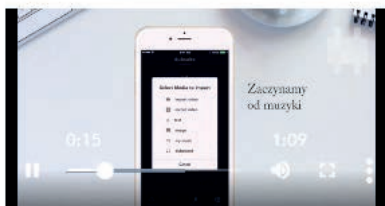
TUTORIALE

Zróbcie sami film,
obejrzyjcie na stronie
wkreceni.ceo.org.pl/#galeria
nasze trzy filmy jak to zrobić

JAK MONTOWAĆ FILMY?

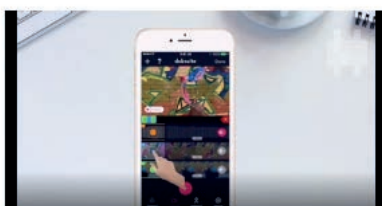
JAK MONTOWAĆ FILMY? CZ. 2

JAK OPUBLIKOWAĆ FILM?

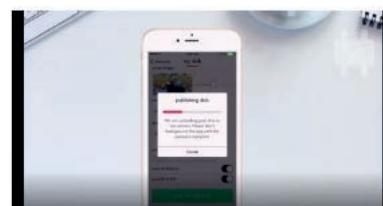
DubDub – tutorial nr 1

Jak montować filmy? Część 1

DubDub – tutorial nr 2

Jak montować filmy? Część 2

DubDub – tutorial nr 3

Jak opublikować film?

DOBRE PRAKTYKI

Dziewczynki, które tworzą film, nagle uświadomiły sobie, że pobliski sklepik prowadzi pani z Ukrainy, a lody tuż za rogiem sprzedaje Włoch. Uczennice w swoim filmie chciałyby uwydatnić, że czasem wielokulturowość jest dla nas tak oczywista, że jej nie zauważamy, dlatego chcą zaangażować ludzi z różnych państw do swojego filmiku – zobaczymy, czy się uda i jaki będzie efekt końcowy.

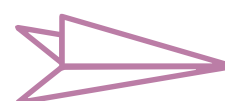
ALEKSANDRA SZCZUDŁO-ŚMIECHOWSKA

SZKOŁA PODSTAWOWA NR 69

FILMY

Filmy powstałe w projekcie obejrzysz na stronie:
<https://wkreceni.ceo.org.pl/#galeria>

Jeśli chcesz nakręcić swój film i umieścić go na naszej stronie,
użyj formularza

Wyślij film

WYDAWCA:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

AUTORKI:

Malina Baranowska-Janusz
Dominika Cieślukowska
Aleksandra Czetwertyńska
Karolina Giedrys-Majkut
Małgorzata Leszko

Przykłady dobrych praktyk pochodzą od nauczycieli i nauczycielek z warszawskich szkół:

Ewa Kucharczak
Agnieszka Kanabus
Monika Olejnik
Joanna Stepaniuk
Antoni Strzemieczny
Aleksandra Szczudło-Śmiechowska
Katarzyna Taraszewska
Małgorzata Zając
Małgorzata Zielińska

KOORDYNACJA PROJEKTU:

Malina Baranowska-Janusz

REDAKCJA PUBLIKACJI:

Małgorzata Leszko

Warszawa 2017

PROJEKT GRAFICZNY, ILUSTRACJE I SKŁAD:

 RZECZYOBRAZKOWE

Projekt współfinansuje m.st. Warszawa

Publikacja powstała w ramach projektu *Wkręcenie w Warszawę. Młodzi w wielokulturowym mieście*, jest współfinansowana przez miasto st. Warszawa.

Publikacja *Wkręcenie w wielokulturowość* jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosownej licencji, o posiadaczach i posiadaczkach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.

PUBLIKACJA POWSTAŁA W RAMACH
PROJEKTU WKRĘCENI W WARSZAWĘ.
MŁODZI W WIELOKULTUROWYM MIEŚCIE.